

Jubilæer

som et succeskriterium

At have været gift i 50 år er i sandhed værd at fejre, og skønt årstalskriteriet for at opnå et guldbryllop har været konstant så længe, vi kan konstatere det, så har forhindringerne forandret sig. Førhen var høj dødelighed ved barnefødsler, sygdom og lav levealder de vigtigste årsager til, at et ægtepar ikke nåede at holde guldbryllop, i dag er det skilsmisseraten og en sen giftealder. Her ses et guldbrudepar, der overvandt de ældre generationers forhindringer, foran deres æresport ved Krudthuset i Jystrup, 1921. Dansk Folkemindesamling.

I løbet af 1900-tallet er det at fejre et jubilæum blevet stadig mere udbredt, ligesom jubilæer bliver fejret med kortere og kortere antal år på bagen. Et jubilæum er en markering eller festligholdelse af, at der er forløbet et vist antal år, siden en bestemt begivenhed fandt sted. I artiklen gives et rids af jubilæernes historie her til lands, samt et bud på, hvorfor vi måler tiden i jubilæer.

ELSE MARIE KOFOD

Jubilæets rødder

Jubilæum eller jubelår, som det oprindeligt hed, har rod i Det Gamle Testamente, hvor det påbydes, at man skal fejre hvert halvtredsindstyvende år som et jubelår (3. Mos. 25.11.). I den kristne verden fejrede man det første jubelår år 1300, da paven gav fuldt aflad til hele kristenheden. Disse jubelår kaldte man i Tyskland også for gyldne år, og det er sandsynligvis herfra betegnelsen guldbrillup stammer. Et guldbrillup er et 50-årsjubilæum for indgåelse af et ægteskab.

I middelalderen og specielt i 1400-årene kulminerede skikken med, at man skulle fejre jubelår. På det tidspunkt var man i øvrigt gået over til at fejre jubelårene lidt oftere, nemlig hvert 25. år, idet flere havde ytret ønske herom. Den svenskfødte hellige Birgitta, der netop kom til Rom, da man fejrede det 2. jubelår, år 1350, var én af dem, der talte meget varmt for denne sag.

Man begyndte at kalde en fest i et jubelår for et jubilæum, og efterhånden som der blev kortere imellem jubelårene, kom jubilæum derfor til at betyde den fest, man fejrer i anledning af, at der er gået 25, 50 eller 100 år osv. I sidste del af 1900-tallet er antallet af år, der skal til, for at man kan markere et jubilæum blevet færre. Noget der kommer tydeligt til udtryk i forbindelse med bryllupsdagene, hvor hvert af ægteskabets første 25 år nu har fået deres eget navn. Det er en udvikling, der også kan iagttages i forbindelse med runde fødselsdage, der indtil midten af 1900-tallet som regel først begyndte, når man blev 50 år, men som i sidste del af århundredet er kravlet helt ned til 10 års fødselsdagen, der nu bliver kaldt for den første runde fødselsdag.

Jubelbrillupper

Den mest udbredte form for jubilæum har tidligere især været knyttet til bryllupsdagene eller jubelbrillupperne, som 25- og 50-års bryllupsdagene blev kaldt omkring år 1800. Det tidligste vidnesbyrd om et bryllupsjubilæum, der er blevet fejret, er Christian den 5. og dronning Charlotte Amalies 30-års bryllupsdag i 1697. I den anledning blev der lavet to medaljer. Skal man dømme ud fra de medaljer, der

Den hellige Birgitta var, sammen bl.a. med poeten Petrarca, med til at overtale paven til, at jubelåret skulle holdes oftere end de hvert 100 år som Bonifacius 7. først havde tiltænkt. Sidenhen afholdtes jubelåret med intervaller på henholdsvis 50, 33 og 25 år. Her ses Skt. Birgitta (1303-1373) afbildet i et middelalder håndskrift, der ligger i det Kungliga Biblioteket i Stockholm. Gengivet efter Lademanns Verdenshistorie – Historie og Kultur. Bd. 2

Medaljer slået i anledning af 30-året for Christian 5. og dronning Charlotte Amalies bryllup, 1697. Nationalmuseet, Mønt- og Medaljesamlingen.

Skillingviseforfatter Julius Strandberg og hans kone Dina måtte "nøjes" med et stille sølvbryllup grundet sønnens mæslinger. De er her afbildet i haven på deres landsted "Alabama" i Charlottenlund, ca. 1890. Dansk Folkemindesamling.

er blevet lavet, var det ikke almindeligt at fejre hverken 50-års eller 25-års bryllupsdag på dette tidspunkt. Det blev det først blandt borgerskabet lidt over midten af 1700-tallet. Den ældste 50-års bryllupsdag, der kendes, blev fejret i 1760, mens den ældst kendte 25-års bryllupsdag foregik i 1776.

På dansk findes betegnelserne guld- og sølvbryllup for henholdsvis 50- og 25-års bryllupsdagene for første gang på tryk i bogen *Gynæologie eller over Møedom, Samleie og Ægteskab*, som er oversat fra tysk i 1815:

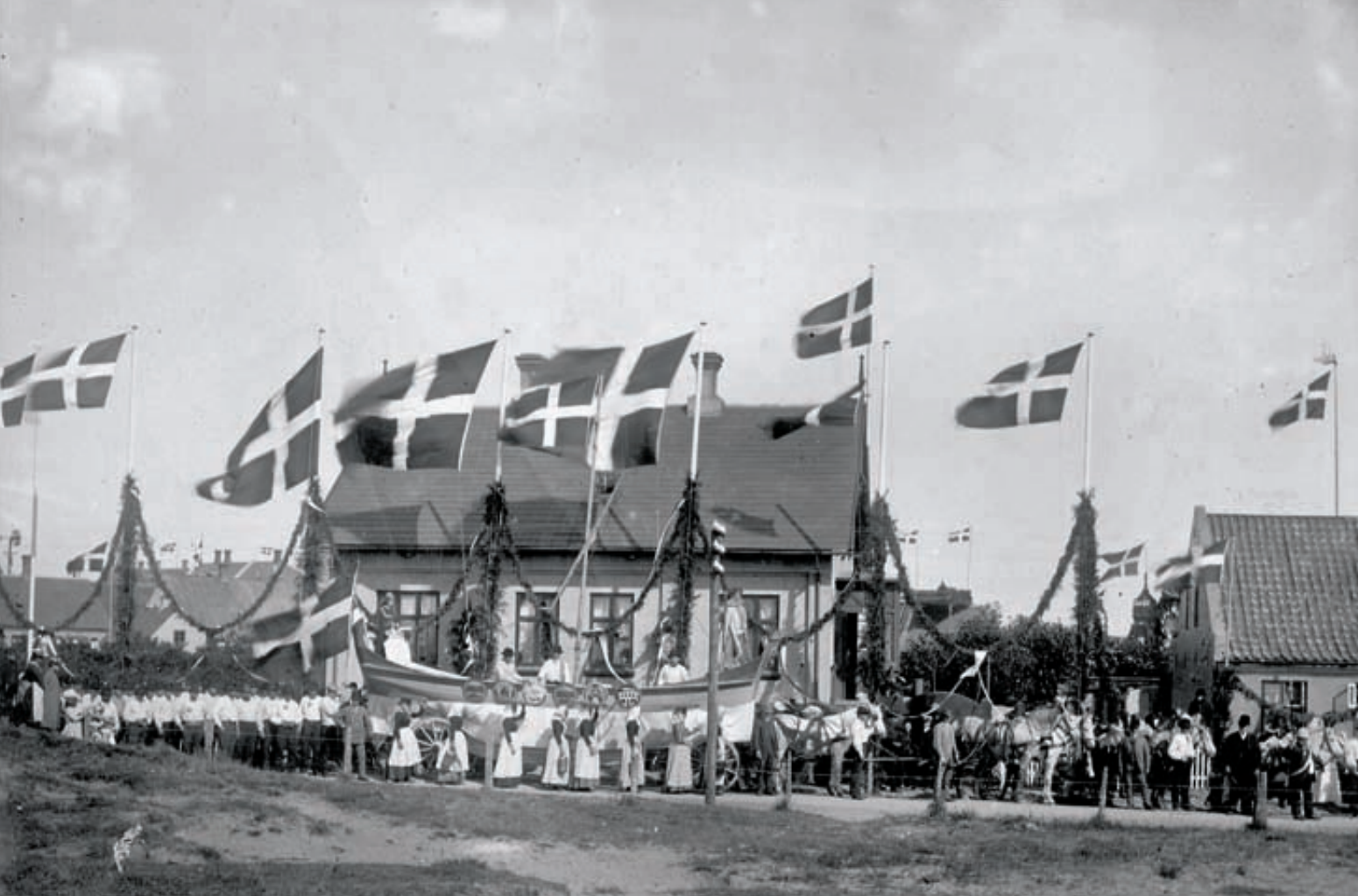
”Den højtidelighed med hvilken nederlænderne plejer at udmærke det 25. og 50. år efter deres forbindelse, beviser hvor højt de vide at skatte et lykkeligt ægteskab. Hint kaldes sølvbrylluppet og det sidste guldbrylluppet. Ægtefolk der når denne periode, lade sig på ny højtideligt sammenvie i kirken, ved hvilken handling den hele afkom i almindelighed er til stede. For velhavende folk slås i denne anledning jubelmedaljer; de selv giver måltider, til hvilke ikke alene hele familien, men endog alle bekendte indbydes. For et følelsesfuldt hjerte kan der ikke gives nogen mere indtagende fest på et gråhærdet og endnu muntert pars jubelbryllup, at se børn, børnebørn og børnebørnsbørn på en sådan mangfoldig vis yde det reneste kærlighedsoffer.”

Den måde, man markerede disse jubelbryllupper på, var inspireret af kirkens måde at fejre jubelår. Derfor var guld- og sølvbryllupper ikke, som det efterhånden blev almindeligt senere, alene en verdslig fest. Der blev afholdt en højtidelighed i kirken for det jubilerende brudepar, hvor jubelparret modtog den kirkelige velsignelse, og det var festens højdepunkt. Herefter gik parret i procession igennem byen – hvis der var børn og børnebørn, så sammen med dem, men ellers trådte byens borgere til. Kirken, hvor en del af festen jo var henlagt til, var pyntet med tæpper og blomster. Bagefter modtog guldbryllupperet også i hjemmet vidnesbyrd om medborgernes agtelse og velvilje. I de tilfælde, hvor parret, eller blot den ene af ægtefællerne havde gjort noget særligt for byen, er der eksempler på, hvordan byen var illumineret, og at der blev affyret kanonsalutter.

Den stille fest

Den kirkelige del af festen var i 1800-tallet mere eller mindre obligatorisk. Selvom festen kun skulle fejres i stilhed, så skulle man hen i kirken og velsignes. Det var fx tilfældet for skillingviseforfatter Julius Strandberg, fordi hans søn havde mæslinger da han holdt sølvbryllup i 1887. I hans dagbog den 23. november 1887 skrev han følgende: »Det er i Dag 25 Aar siden Dina og jeg blev gifte. Børnene havde paa den smukkeste Maade gjort alt for at gjøre os Dagen saa smuk som muligt. Ogsaa Bedstemoder var med, og Dinas Moder. Vi fik en hel mængde Foræringer; og Robert havde skrevet en smuk Sang. Dina og jeg vare i Aften i Helliggeistes Kirke. Vi fik en Masse brevlige og telegr. Lykønskninger. Vi holdt dog Festen stille. Ove ligger jo af Mæslinger, men synes at have det ret godt. Sch. var her ogsaa. *Vor Sølvbryllup*”.

Optog og processioner spillede tidligere en stor rolle i fejringen af jubilæer, da de var en offentlig tilkendegivelse af den opnåede succes. Her er det fiskere der går i optog i anledning af Jubilæumsfesten i Esbjerg, 1893. *Dansk Folkemindesamling.*

Statussignaler

Bryllupsjubilæerne var i første del af 1800-tallet mere en offentlig begivenhed end de var en familiebegivenhed. Kærlighedsægteskabet og familien var vigtige hjørnesten i den borgerlige ideologi, og her var en anledning til, at de kunne blive vist frem for offentligheden. Men de var også en anledning til, at man kunne samle familien og netværket af andre borgerlige familier. Selskabslivet spillede en vigtig rolle for det sammenhold, som borgerskabets familier forsøgte at skabe indbyrdes for at kunne fremstå som en samlet stand eller klasse. Og processionen igennem byen var desuden en demonstration over for resten af byens borgere af, hvem der hørte med til kredsen. I slutningen af 1800-tallet kommer den verdslige del i forbindelse med borgerskabets markering af bryllupsjubilæer til at spille en mere fremtrædende rolle, hvorved der mere bliver tale om en familiefest.

Aviser bragte i 1800-tallet jævnligt omtaler af par, der skulle holde deres jubelbryllupper. Og i slutningen af århundredet begyndte det også på landet at blive almindeligt at markere sin 25- og 50-års bryllupsdag. I begyndelsen var det mest guldbryllupper, der blev fejret, men efterhånden blev det også her almindeligt med sølvbryllupper, som Povl Poulsen fra Foldby sogn skriver i 1935: "Omkring 1890 begyndte man her at fejre 25 årsdagen for ægteskabets indgåelse ved en fest kaldet sølvbryllup."

Ude på landet

I sine erindringer om livet i Stevns og Bjæverskov herreder i slutningen af 1800- og begyndelsen af 1900-tallet fortæller Anna Pedersen, hvordan festmønstret ændrede sig der. En udvikling der foregik på samme måde mange andre steder i landet: ”Man begyndte at fejre guldbryllup og sølvbryllup, som de gamle ellers ikke har talt om. Jeg mindes farfars og farmors guldbryllup i sept.1892. Jeg var ikke fyldt 7 år, men jeg husker dog et og andet. Vi boede i samme hus, så jeg har overværet det hele. Der kom nogle mænd ved degnen (som vi sagde dengang) i spidsen, de andre var medlemmer af sognerådet; de overrakte guldbrudeparret en pengegave med lykønskning fra sognets beboere – og en lille skrivelse.”

Når Anne Pedersen husker, at de fremmede kun blev budt en skænk, var det fordi, der på et tidspunkt i løbet af dagen skete det, at bunden gik ud af et ølglas, ”et af de gammeldags tykke, som man brugte den gang”. I den forbindelse husker hun bemærkningen: ”Det var godt, det ikke skete, mens degnen (eller en af de andre mænd) drak.”

Om eftermiddagen var guldbrudeparret og deres børn til alters, hvorefter man i al beskedenhed spiste hjemme. Sandsynligvis af netop samme grund kan Anna Pedersen ikke huske hverken, hvor mange de var, eller hvad de spiste.

Andre af Anna Pedersens familiemedlemmer fejrede senere i 1890'erne både sølvbryllup og 80-års fødselsdag, men under lige så beskedne former. Kun de nærmeste naboer og familiemedlemmer var indbudt og spiste et måltid, og ellers fornøjede man sig som ved en anden sammenkomst. I årene før den første verdenskrig kom man ind på at fejre et guldbryllup i sognet som en begivenhed hele sognet deltog i: ”En komité blev dannet og lister sendt rundt, så folk kunne tegne sig på listen som deltagere i spisning i forsamlingshuset og samtidig give en pengegave, som blev overrakt guldbrudeparret ved festen. Endelig begyndte man i øvrigt også at gøre lidt mere stads ud af konfirmation, som ikke før var fejret.”

Hvis det var et ubemidlet ægtepar, der fx boede på fattiggården, var det ikke ualmindeligt, at sognerådet både betalte guldbryllupsfesten og tog initiativ til at samle penge ind, så parret kunne få en gave.

Der var prestige i at have mange gæster til sit sølv- eller guldbryllup, også uden for landets grænser. Billedet viser et guldbryllup blandt dansk-amerikanere med 200 gæster afholdt i Solvang, 1925. *Dansk Folkemindesamling*.

Til et rigtigt jubelbryllup hører i dag en god sang. På landet i 1800-tallet blev bryllupssangen eller bryllupsverset en gang imellem kunsthæderdig udsmykket, i nogle tilfælde blev sangen sunget, mens den i andre tilfælde var beregnet til at hænge på væggen i stuen efter festen. Denne guldbryllupssang er udarbejdet af Søren Gartner i Gudum, Skodsborg herred, anno 1891. *Dansk Folkemindesamling.*

I gennem Anna Pedersens beskrivelse af ændringerne i festmønsteret omkring århundredskiftet 1900 demonstreres, hvordan familiens mærkedage også på landet får en større betydning, og hvordan man i praksis taklede overgangen fra et samfund, hvor landsbyfællesskabet spillede en stor rolle, til et samfund, hvor festmønsteret blev orienteret imod familien og det enkelte individ. Dog fortsatte man på landet med at invitere naboerne til de store familiebegivenheder, og især sølvbryllupper vedblev ned i 1900-tallet mere at have præg af at være en jubilæumsfest end en egentlig familiefest. I 1947 fejrede præsten i Aarby sit sølvbryllup. For at alle sognets 220 beboere kunne være med, måtte man opføre en ekstra træbygning i tilknytning til forsamlingshusets sal. I 1949 var det bageren i Vadum, hvor samtlige byens indbyggere foruden et par hundrede andre var inviteret. Rutebiler fra alle verdenshjørner bragte gæster til bagergården. Og i 1957 fortalte én af Viborg-egnens populæreste kogeko-

ner, hvordan de måtte have 47 terriner i gang til uddeleren i Klejstrups sølvbryllup. Til den fest var de 535 gæster. I disse tilfælde kan der næsten drages en parallel til byernes forretningsjubilæer, fordi der var tale om familier med et erhverv.

Individets milepæle

De enkelte familiemedlemmers runde og halvrunde mærkedage blev også hos middelklassen i byen anledninger til at familiemedlemmerne skulle samles. Men ud over at festerne var med til at styrke familiebåndene, kan man iagttage nogle nye tendenser i løbet af 1900-tallet især i forbindelse med jubilæer, bryllupsdage og fødselsdage. Netop disse fester bliver en form for milepæle ikke blot i familiens liv, men også i forhold til det enkelte individ, og hvor meget han eller hun har nået i livet.

Fra borgerskabet havde middelklassen arvet en fremadskuende tankegang, hvor det netop gjaldt om at få magt over tiden. Gulduret, som i midten af 1900-tallet var en populær gave til mandens 50-års fødselsdag eller jubilæum på arbejdet, kan betragtes som en slags symbolsk diplom til den, for hvem dette er lykkedes. Mændenes jubilæer, der kom til som en ny fest i byerne op igennem 1900-tallet, var i høj grad knyttet til deres succes i arbejdslivet.

Traditionen med at fejre lang og tro tjeneste i arbejdslivet havde længe eksisteret inden for den statslige forvaltning, hvor embedsmændene belønnedes med rang og medaljer. Efterhånden begyndte man også i det private erhvervsliv at fejre arbejdsmæssige jubilæer. Her ses bogtrykker Frederik Knudsen i Bryrup ved sit 25-års jubilæum i 1944. Gengivet efter "Traditionen tro?" af Else Marie Kofod.

Illustreret Familie-Journal var gennem længere tid med til at beskrive og sætte trends for traditioner blandt middelklassen. På denne forside fra 1907 er det traditionen med at kaste brudebuketten, der er afbildet. Gengivet efter "Traditionen tro?" af Else Marie Kofod.

I mange erindringer nævnes sølvbrylluppet ofte som en særlig fin og stor fest, der skiller sig ud fra de andre familiefester. Børnene er på dette tidspunkt ved at være fra hånden, og mange har rent arbejdsmæssigt nået de mål, de har sat sig. Økonomien er måske nogenlunde stabil, så man har råd til at holde en stor fest, også for at vise omverden, at man har sit på det tørre.

Hvor et livsforløb på landet var blevet afbilledet som en kollektiv alderstrappe med fastindrettede og forudsigelige trappetrin, udgjorde et livsforløb hos såvel borgerskabet som middelklassen i byen en individualiseret karrierestige: din fremtid skaber du selv. De enkelte trin på karrierestigen kan derfor betragtes som et mål for, hvor langt man er nået, men dermed også for, hvad man mangler at nå. Sat på spidsen bliver især de jubilæumsagtige mærkedage derfor en slags succesmål, hvor tiden kommer til at spille en vigtig rolle, fordi man kun er en succes, hvis man kan leve op til de herskende normer for, hvor langt man skal være nået på det bestemte tidspunkt i livet. Fra at have været et livsforløb er livet nu blevet en løbebane. Den forjagethed, der let bliver en konsekvens af en sådan tankegang, bliver fra 1920'erne et tilbagevendende tema i medierne som fx i denne artikel i ugebladet *Illustreret Familie-Journal* med overskriften *Skynd dig* fra 1927:

"Hvis man skulle finde et motto, der foruden at karakterisere det tyvende århundredes børn også gav udtryk for det, der ligesom præger hele tidsbilledet. [kan man... sammenfatte [det] i disse to ord skynd dig... Livet pulser med rivende hast... tilværelsen gennemlevs i iltogsfart... i tankerne iler mange langt forud, lægger planer og bestemmer klokkeslæt og dage og har for længst i tankerne beslaglagt den tid, som endnu ligger i det fjerne... skynd dig at tænke på dig selv først og fremmest, så du ikke skal blive tilsidesat eller gå tabt af noget. Skynd dig at tage din chance, for at benytte lejligheden til at komme frem, hvor den tilbyder sig... Skynd dig når du står i dine bedste år, at få det mest mulige ud af den."

Efter Første Verdenskrig fornemmes det, hvordan planlægning og selvdisciplin for alvor kommer til at gennemsyre livet i byen, både for at få hverdagen til at hænge sammen og også for at få noget ud af livet. I ugebladet *Illustreret Familie-Journal*, som i udpræget grad var middelklassens talerør, opfordres de hjemmegående husmødre "til at lægge en plan for hver eneste dag, og at inndele tiden med forstand og omtanke. Gøres dette ikke, så har man intet overblik over dagens skiftende timer, der da smuldrer bort."

Tosomheden er ofte blevet romantiseret, hvilket også afspejler sig i parforholdets og ægteskabets mange jubilæer. At tosomhedens traditioner også har været underkastet kommerialiseringens vilkår kan næppe overraske, både som her på dette stærkt romantiserede postkort af et forelsket par fra starten af 1900-tallet, så vel som af guldsmide og blomsterhandlere, der har navnelister på årssage og jubilæer liggende fremme. Gengivet efter "Traditionen tro?" af Else Marie Kofod.

Ritualisering

Ritualer har den funktion, at de strukturerer og skaber orden. De to mest velkendte ritualekomplekser består af de ritualer, der hører med til årets fester og livets højtider. De indgår i et system, der opdeler et kalenderår og et menneskeliv i mere overskuelige dele. Sociologen Edmund Leach har netop fremhævet denne egenskab som en meget vigtig funktion. Den orden, der skabes af dette system, mener han, er et uundværligt fundament i socialt liv, for som han siger »vi skaber tid ved at skabe intervaller i det sociale liv.«

Hvis der skulle skabes overskuelige intervaller og en rytme i såvel årets som livets løb, der kunne dæmme op i forhold til fornemmelsen af, at tiden blot løb af sted, måtte man enten skabe nogle nye ritualer, der passede til bylivet, eller få dem, man havde med sig fra landet, til at passe hertil. Der skulle så at sige skabes en kalender og et livsforløb med fikspunkter, der var relevante for livet i byen. Det er i denne sammenhæng, det stigende antal jubilæer, som er knyttet til det enkelte individ, til den enkelte by og til arbejdslivet, kan ses.

For et ungt forelsket par er det fx vigtigt at markere først månedsdagen for den dag, de begyndte at komme sammen, siden halvårs- og helårsdagen, og tilsvarende når de bliver gift. Jo flere måneder og år, de kan fejre – eller jo flere tidsintervaller de kan lægge oven i hinanden – jo længere har deres forhold varet, og des større er deres succes. Det samme gælder en dygtig medarbejder på en arbejdsplads, for et firma – ja, eller for et tidsskrift, der har eksisteret i 25 år. Med et jubilæum får man mulighed for at synliggøre succesen over for omverdenen, hvorved succesen yderligere bliver understreget, fordi synlighed i sig selv er blevet et statussymbol i det moderne liv.

Else Marie Kofod er folklørist, overarkivar og leder af Dansk Folkemindesamling og forfatter til bogen "Traditionen tro?" som udkom i november 2008.

Litteratur

Frykman, Jonas og Orvar Löfgren 1979: *Den kultiverade människan*. Lund.

Gynæologie eller over Møedom, Samleie og Ægteskab. 1-5. København 1798-99. Bd.5:231

Galster, Georg 1936: *Danske og norske Medailler og Jetons ca. 1533-ca. 1788*. København.

Kofod, Else Marie 2008: *Traditionen tro? Hverdag og fest igennem 200 år*. Odense.

Leach, Edmund 1976: *Culture and Communication*. Cambridge.

Schein, Edgar H. 1978: The Stages and Tasks of the Biosocial Life Cycle. 27-61 i Schein, Edgar H.: *Career Dynamics. Matching Individual and Organizational Needs*. Massachusetts, London.

Kilder

DFS 1906/43

Pedersen, Anna 1960. *Højtid og gæstebud*. Optegnelser fra Stevns og Bjæverskov herreder. København.

Ugebladet *Illustreret Familie-Journal* 1923, 1927.